

Bilim ve sanat merkezine devam eden öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile dijital bağımlılık düzeylerinin incelenmesi

Mehmet Çağlar Coşar¹, Gamze Arslan Ağ², Murat Bilir³, Gökçe Kara⁴

DOI 10.5281/zenodo.10719498

Özet

Bu araştırmada, Bilim ve Sanat Merkezlerine devam eden öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile dijital bağımlılık düzeylerini belirlemek, cinsiyet, yaş, anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeyi değişkenleri açısından incelemek ve aralarındaki ilişkiyi araştırmak amaçlanmıştır. Araştırmanın katılımcıları, 2023-2024 eğitim öğretim yılında İzmir ili merkez ilçelerindeki Bilim ve Sanat Merkezlerine devam eden 9-12 yaş aralığındaki 158 öğrencidir. Öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri, dijital bağımlılık düzeylerinin belirlenmesinde ve bunlar arasındaki ilişkinin incelenmesi boyutunda tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmada katılımcıların Sosyal Beceri Düzeylerini ölçmek için Çocuklar için Sosyal Beceri Ölçeği, katılımcıların Dijital Bağımlılık Düzeylerini ölçmek için ise Çocuklar için Dijital Bağımlılık Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde betimleyici istatistikler, Man-Whitney U, Kruskal Wallis ve Spearman korelasyon testleri kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler ışığında erkek öğrencilerin dijital bağımlılık düzeylerinin kız öğrencilere göre daha fazla olduğu belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile dijital bağımlılık düzeyleri arasında negatif yönde zayıf bir ilişki olduğu ortaya konulmuştur. Öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ve dijital bağımlılık düzeyleri yaş, anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeyi değişkenlerine göre ise farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Araştırma, öğrencilerin daha sağlıklı sosyal beceriler gösterebilmeleri için dijital bağımlılık düzeylerinin azaltılmasına yönelik yapılacak çalışmalar açısından önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bilim ve sanat merkezi, dijital bağımlılık, sosyal beceri

Investigation of social skill levels and digital addiction levels of students attending science and art centre

Abstract

This research aims to determine the levels of social skills and digital addiction among students attending Science and Art Centers, to examine them in terms of gender, age, mother's education level, and father's education level variables, and to investigate the relationship between them. The study participants are 158 students aged between 9 and 12 who attended Science and Art Centers in central districts of Izmir province during the 2023-2024 academic year. The survey research model was used to determine the students' levels of social skills and digital addiction levels and examine the relationship between them. The Social Skills Scale was used to measure the participants' levels of social skills, and the Digital Addiction Scale for Children was used to measure their levels of digital addiction. Descriptive statistics, Mann-Whitney U, Kruskal Wallis and Spearman correlation tests were used to analyse the data. According to the data obtained in the study, it was determined that the levels of digital addiction in male students are higher than those in female students. Additionally, a weak negative relationship between students' levels of social skills and levels of digital addiction was identified. It was also found that students' levels of social skills and digital addiction did not differ according to variables such as age, mother's education levels and father's education levels. The research is essential in terms of studies aimed at reducing levels of digital addiction for students to demonstrate healthier social skills.

Keywords: Science and art centre, digital addiction, social skills

¹ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, m.caglar.cosar@hotmail.com

² Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, gamzearslan@live.com

³ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, ecemurat@gmail.com

⁴ Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, gokcekara79@gmail.com

Giriş

Üstün veya özel yeteneklilik kavramı, geçmişten günümüze üzerinde yoğunlukla çalışılan bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Her ne kadar kabul edilmiş genel bir tanımı bulunmasa da bu kavramla ilgili çeşitli bakış açılarının yer aldığı görülmektedir. Örneğin, Gagné (2005), üstün yetenekliliği, bireyin yaşitlarına nazaran sosyal duygusal, psikomotor ve zihinsel alanların en az birinde yüksek performans göstermesi olarak tanımlamaktadır. Üstün yetenekliliği tanımlamak yerine üstün yetenekli davranışı tanımlayan Renzulli (2005) ise modelinde üstün yetenekli davranışı, ortalama üstü yetenekler, yaratıcılık ve göreve adanmışlık şeklinde sınıflandırdığı üç temel bileşenin etkileşiminin yansıması ile oluşan bir kavram olarak açıklamaktadır. Ülkemizde üstün/özel yetenekli öğrencilerin eğitim aldığı Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM) yönergesi incelendiğinde kavramın özel yeteneklilik çerçevesinde ele alındığı ve *“yaşıtlarına göre daha hızlı öğrenen; yaratıcılık, sanat, liderliğe ilişkin kapasitede önde olan, özel akademik yeteneğe sahip, soyut fikirleri anlayabilen, ilgi alanlarında bağımsız hareket etmeyi seven ve yüksek düzeyde performans gösteren birey”* olarak tanımlandığı görülmektedir (MEB, 2023).

Üstün/özel yetenekli öğrencilerle ilgili yapılan bilimsel çalışmalar incelendiğinde söz konusu öğrencilerin çoğunlukla bilişsel potansiyelleri üzerine odaklandığı ve bu öğrencilere uygulanmakta olan eğitim öğretim süreçleri ile eğitim ortamı değişkenlerinin ele alındığı dikkat çekmektedir. Bununla birlikte üstün/özel yetenekli öğrencilerin, akademik ve gelişimsel alanlarda yaşitlarından öte performans gösterse de bütün gelişim alanlarında benzer hızda ilerlemedikleri; sosyal beceri düzeylerini geliştirecek ortamların sağlanmaması sonucunda akranlarıyla iletişimde sıkıntı ve uyumsuzluklar yaşayabildikleri ve buna bağlı olarak sosyal ve duygusal yönden destek ihtiyacı duyabildikleri söylenebilir (Davaslıgil, 2004). Öyle ki Hollingworth'un optimum zekâ kuramına göre üstün zekâlı/yetenekli çocukların zekâ düzeylerinin belli bir seviyenin üstünde olması durumunda, yaşam becerilerine ilişkin sosyal ve duygusal problemler yaşanmakla beraber akran ilişkilerinde de problemler oluştuğu belirtilmektedir (Winner, 2000). Bu durum üstün/özel yetenekli öğrencilerin sosyal becerilerini ve bu becerilerini etkileme potansiyeline sahip değişkenleri ele almanın gerekliliğini beraberinde getirmektedir.

Bireylerin toplumsal norma uygun olarak hayatını devam ettirebilmeleri için sözel ve sözel olmayan davranışsal becerileri sergilemelerini sosyal beceriler olarak belirten Zekioglu vd. (2018), bu becerilerin aynı zamanda bireylerin iletişimlerini doğru kurlmalarında da rolü olduğunu belirtmektedir. Bireyler arasındaki iletişimde bu denli öneme sahip sosyal beceriler, birtakım çevresel değişkenlerden etkilenme potansiyeline sahiptir. Bu değişkenlerden birisinin de teknoloji bağımlılığı olduğu söylenebilir. Nitekim teknoloji bağımlılığının sosyal beceriler ve iletişim becerisi için önemli bir risk faktörü olduğu çeşitli çalışmalarda ortaya konulmuştur (Griffiths, 1995; Thatcher ve Goolam, 2005).

Günümüz dünyasında yetişkinler için olduğu kadar çocuklar için de önemli bir risk faktörü haline gelen teknoloji bağımlılığı, güncel alanyazında davranışsal bağımlılıklar kategorisi içerisinde ve *“dijital bağımlılık”* ana çerçevesi altında yer alan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla dijital bağımlılığın, internet veya teknoloji ile ilgili birçok bağımlılık türünü içeren şemsiye bir kavram olduğu söylenebilir. Diğer bir deyişle dijital bağımlılık; telefon, sosyal medya, oyun, online alışveriş, online ilişki ve siber zorbalık bağımlılığı gibi pek çok bağımlılık türünün tek bir başlık altında genellenmiş halidir (Shaw & Black ,2008; Young, 2009).

Horzum (2011), dijital bağımlılığın dünyada neredeyse her yaş grubunda yüksek sayılarda bağımlı bireyler içeren aynı zamanda yaşı olmayan çağımızın en büyük bağımlılık türü olarak kabul edilen bir davranışsal bağımlılık çeşidi olduğunu ileri sürmektedir. Bireylerin sosyal yaşantılarına etkisi yadsınamayacak niteliklere ulaşan dijital bağımlılığın çocukları da etkilemesi kaçınılmazdır. Bu durum dijital bağımlılığın öğrencilerin eğitim süreçlerini de etkileme potansiyeli nedeniyle konunun literatürde çeşitli yönleriyle ele alınmasını beraberinde getirmiştir.

Okul çağındaki bireylerin dijital bağımlılıklarını konu alan çalışmalar incelendiğinde çerçeve kavramın belirli alt başlıklarını içeren araştırmaların olduğu dikkat çekmektedir. Örneğin; Fidan'ın (2023) ortaokul öğrencileri ile gerçekleştirdiği, internet bağımlılığı ve sosyal beceriler arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmasının neticesinde ortaokul öğrencilerinin hem internet bağımlılığı hem de sosyal beceri düzeylerinin anne-baba eğitim durumu değişkenine göre farklılaştığı ortaya konulmuştur. Ortaokul öğrencilerinin dijital oyun bağımlılığı düzeyleri ve problem çözme becerileri arasında var olan ilişkinin ortaya konulmasının amaçlandığı Bircan & Öner'in (2022) çalışmasında ise öğrencilerin dijital oyun bağımlılığı düzeyleri ile problem çözme becerileri arasında anlamlı ve negatif bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir.

Bireylerin, teknolojinin gelişmesine paralel olarak iletişim yollarında da değişimler görülmesiyle birlikte iletişim kurmada dijital ortamlardan faydalanmaya yatkın duruma geldiği daha önce de ifade edilmişti. Bu durumun, özellikle okul dönemindeki bireylerin sosyal beceri düzeylerine olumsuz etkilere neden olduğu söylenebilir. Nitekim alanyazında öğrencilerin dijital bağımlılığın alt faktörlerinden herhangi biri ile sosyal beceri düzeylerinin incelendiği araştırmaların bulguları bu görüşü desteklemektedir. Durmaz'ın (2023), ilkokul 4. Sınıf öğrencilerinin cinsiyet, teknolojik cihazlara sahip olma durumu ve kardeş sayısı değişkenlerine göre dijital bağımlılık ve sosyal beceri düzeylerini incelediği araştırmasında; öğrencilerin dijital bağımlılık ve sosyal beceri düzeyleri arasında orta düzeyde negatif yönlü bir ilişki tespit etmiştir. Aslan vd. (2022) ise 13-17 yaş aralığındaki ergenlerin dijital oyun bağımlılığı ve sosyal becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiş ve dijital oyun bağımlılığı ile sosyal beceriler arasında negatif yönlü bir ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır. Benzer şekilde Atak (2020) dijital oyun bağımlılığının sosyal becerilerle ilişkisini incelemek amacıyla 10-14 yaş aralığındaki ortaokul öğrencileri ile yapmış olduğu araştırmada; öğrencilerde dijital oyun bağımlılığı seviyesinin artması sonucunda sosyal beceri düzeyinin azaldığı sonucuna ulaşmıştır. Zamani ve arkadaşlarının (2010) ortaokul öğrencileri ile yapmış oldukları çalışmada ise bilgisayar oyunu bağımlısı olan öğrencilerin sosyal beceri seviyeleri, bağımlılık düzeyi düşük olan öğrencilere oranla daha düşük seviyede bulunmuştur. Bu çalışmalarda ve benzerlerinde (örn. Usta,2016; Karasu, 2017) dikkat çeken bir nokta da teknolojik bağımlılık kavramının teknolojik cihaz ve/veya oyun gibi belirli yönüyle ele alınmış olmasıdır. Bununla birlikte dijital bağımlılığın doğrudan ele alındığı çalışmalarda söz konusu bağımlılık düzeyinin yaş ve cinsiyet değişkenleri ile ilişkisine odaklandığı görülmektedir (Arslan, 2019; Dilci vd.,2019)

Çocukların sosyal beceri ve akademik başarıları ile teknoloji bağımlılığı arasındaki ilişkinin araştırıldığı çalışmalar incelendiğinde bağlamın çoğunlukla internet, dijital oyun, cep telefonu ve sosyal medya bağımlılıkları perspektifinde ele alındığı ve tüm bu bağımlılık türlerini kapsayan ana bir kavram olan dijital bağımlılık kavramına ilişkin ise kullanımının sınırlı olduğu görülmektedir (Çelik, 2022). Benzer bir durumun çalışma gurubunun üstün/özel yetenekli öğrencilerden oluştuğu çalışmalarda da geçerli olduğu görülmektedir. (Örn; Ervasa,2019).

Literatürde yer alan ve yukarıda ele alınan çalışmalar ışığında, üstün/özel yetenekli öğrencilerin sosyal becerilerinin dijital bağımlılık ana çerçeve kavramı perspektifinde ele alan çalışmalara ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Bu araştırmada Bilim ve Sanat Merkezine devam

eden öğrencilerin, sosyal beceri ve dijital bağımlılık düzeyleri; cinsiyet, yaş, anne ve baba eğitim düzeyi değişkenleri çerçevesinde ele alınmaktadır. Üstün/özel yetenekli öğrencilerin teknoloji bağımlılıklarının belirli bir alt başlık yerine teknolojiye ilişkin tüm bağımlılık türlerini içeren dijital bağımlılık ana çerçevesinde ele alınmış olması araştırmanın önemli yönlerinden birisidir. Üstün/özel yetenekli öğrenciler ile ilgili alanyazında bu öğrencilerin sosyal beceri düzeylerini geliştirecek ortamların sağlanmaması durumunda akranlarıyla iletişimde problem yaşama potansiyeline sahip olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca tüm çocuklarda olduğu gibi üstün/özel yetenekli öğrenciler için teknoloji bağımlılığı sosyal beceri gelişimleri için risk oluşturmaktadır. Bu noktadan hareketle bu öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile dijital bağımlılık düzeyleri arasındaki ilişkinin ortaya konulması, olası riskleri belirleyerek ihtiyaç duydukları ortamların oluşturulmasında önem teşkil etmektedir. Diğer taraftan bu konuda çalışma grubu Bilim ve Sanat Merkezi öğrencileri olan çalışma sayısının sınırlı olduğu görülmektedir. Bu yönüyle araştırmanın üstün/özel yetenek literatürüne de katkı sunacağı düşünülmektedir.

Günlük yaşamda ve eğitim hayatında önceki yıllara nazaran daha yoğun bir şekilde teknolojiden yararlanılması özellikle çocuk ve ergenlik dönemindeki bireylerde dijital bağımlılığın görülmesine sebep olabilmektedir. Her çocukta olduğu gibi üstün/özel yetenekli çocukların da dijital aletlere olan ilgilerinin yadsınamayacağı açıktır. Bu bilgiler ışığında araştırmanın amacı, İzmir ili merkez ilçelerinde bulunan Bilim ve Sanat Merkezlerine devam eden 9-12 yaş aralığındaki öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile dijital bağımlılık düzeylerini belirlemek, bunların cinsiyet, yaş, anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeyi değişkenleri açısından incelemek ve aralarındaki ilişkiyi araştırmaktır.

Belirtilen amaç doğrultusunda araştırmanın problemi, İzmir ili merkez ilçelerinde bulunan Bilim ve Sanat Merkezlerine devam eden 9-12 yaş aralığındaki öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile dijital bağımlılık düzeyleri arasındaki ilişki nedir ve bu düzeyler bazı değişkenlerden etkilenmekte midir? şeklindedir. Araştırma problemi doğrultusunda belirlenen alt problemler ise aşağıda belirtilmiştir:

1. İzmir ili merkez ilçelerinde bulunan Bilim ve Sanat Merkezlerine devam eden 9-12 yaş aralığındaki öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile dijital bağımlılık düzeyleri nedir?
2. İzmir ili merkez ilçelerinde bulunan Bilim ve Sanat Merkezlerine devam eden 9-12 yaş aralığındaki öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile dijital bağımlılık düzeyleri; cinsiyetlerine, yaşlarına, anne eğitim düzeylerine ve baba eğitim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. İzmir ili merkez ilçelerinde bulunan Bilim ve Sanat Merkezlerine devam eden 9-12 yaş aralığındaki öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile dijital bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Yöntem

Bilim ve Sanat Merkezlerine devam eden öğrencilerin, sosyal beceri düzeyleri ile dijital bağımlılık düzeylerinin; cinsiyet, yaş, anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeyi değişkenleri açısından incelemeyi ve bu öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile dijital bağımlılık düzeyleri arasında bir ilişki olup olmadığının belirlenmesinin amaçlandığı araştırmada genel tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Karasar, 2007).

Araştırma Grubu

Çalışmanın araştırma grubunu, İzmir ili merkezinde bulunan Bilim ve Sanat Merkezlerine devam eden 9-12 yaş aralığındaki üstün yetenekli öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın evreni, 2023-2024 eğitim öğretim dönemi içerisinde İzmir ili merkez ilçelerinde bulunan Bilim ve Sanat Merkezlerine devam eden 9-12 yaş aralığındaki öğrenciler olarak belirlenmiştir. İlgili evrenden örnekleme oluşturacak öğrenciler, uygun örnekleme yolu ile belirlenmiştir. Uygun örnekleme yöntemi araştırmacıların veri toplarken zaman, nakit ve emek israfını önlemek amacı ile nispeten daha rahat ulaşabilecekleri örneklemler içerisinde verilerini toplamaları şeklinde ifade edilmektedir (Büyüköztürk vd., 2008). Araştırmada söz konusu yaş aralığındaki 158 öğrenciden veri toplanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada katılımcıların kişisel bilgilerini ve araştırmaya gönüllü katılım durumlarını almak için araştırmacılar tarafından hazırlanan "Demografik Bilgi Formu" ve öğrenci ve velilerinden "Bilgilendirilmiş Onam Formu" alınmıştır. Öğrencilerin sosyal beceri düzeylerini ölçmek için "Çocuklar için Sosyal Beceri Ölçeği", Dijital Bağımlılık Düzeylerini ölçmek için ise, "Çocuklar için Dijital Bağımlılık Ölçeği" kullanılmıştır.

Araştırmacı tarafından geliştirilen demografik bilgi formunda katılımcılara; cinsiyet, yaş, anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeyi bilgilerini elde edebilmek için sorular sorulmuştur.

Katılımcıların sosyal beceri düzeylerini ölçmek için Danielson & Phelps (2003) tarafından geliştirilen Çocuklar için Sosyal Beceri Ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin Türkçeye uyarlanması Gençdoğan (2008) tarafından gerçekleştirilmiştir. Beşli likert tipi 21 maddeden oluşan ölçeğin güvenirlik katsayısı 0,94 olarak bulunmuştur. Ölçekten alınabilecek puanlar 21-105 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan düşük puan sosyal beceri düzeyinin yetersizliğini, alınan yüksek puan ise ilgili beceriyi sergileme yeterliliğini belirtmektedir.

Çocuklar için Dijital Bağımlılık Ölçeği, 9-12 yaş arası çocukların dijital araç kullanımı davranışlarını değerlendirme amacı ile Hawi vd. (2019) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçeye uyarlanma çalışmasını ise Kaçmaz vd. (2023) yapmıştır. İlgili ölçeğin güvenirlik katsayısı 0,936 olarak hesaplanmıştır. Beşli likert tipi ile hazırlanan ölçekte 25 madde bulunmaktadır. Ölçekten alınabilecek puanlar 25 ile 125 arasındadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar daha fazla dijital bağımlılık riskini ifade etmektedir.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada veriler, SPSS 29 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin toplanması tamamlandıktan sonra, eksik doldurulan ölçekler çalışma kapsamından çıkarılarak kalan veriler üzerinde istatistiksel işlemler yapılmıştır. Verilerin analizinde her iki ölçekten elde edilen puanların normal dağılıma uyup uymadıkları Kolmogorov-Smirnov testi ile analiz edilmiştir. Normal dağılım göstermeyen puanlara ait istatistiksel hesaplamalarda parametrik olmayan testler kullanılmıştır. Öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ve dijital bağımlılık düzeylerinin cinsiyetlerine göre incelenmesinde Mann-Whitney U testi kullanılırken, yaş, anne ve baba eğitim düzeylerine göre incelenmesinde Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Ayrıca sosyal beceri düzeyleri ile dijital bağımlılık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek için ise Spearman korelasyon testi yapılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde Bilim ve Sanat Merkezlerine devam eden 9-12 yaş aralığındaki öğrencilere uygulanan çocuklar için sosyal beceri ölçeği, çocuklar için dijital bağımlılık ölçeği ve kişisel bilgi formundan elde edilen veriler üzerinden yapılan istatistiksel analizler sunulmuştur.

Bilim ve Sanat Merkezine devam eden öğrencilerin sosyal beceri düzeylerine yönelik bulgular

BİLSEM'e devam eden 9-12 yaş aralığındaki öğrencilerin sosyal beceri ölçeğine yönelik betimsel bulgular Tablo-1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Sosyal beceri ölçeğine ilişkin betimsel istatistikler

	N	\bar{x}	Std. Sapma
Sosyal Beceri	158	4,2263	0,36727

Ölçeğin tamamı göz önünde bulundurulduğunda öğrencilerin sosyal beceri ortalamalarının $\bar{x}=4,2263$ olduğu görülmektedir. Öğrencilerin ölçeğe verdikleri cevaplar incelendiğinde en yüksek puana sahip maddenin "Arkadaşlarımı kazara incittiğim zaman özür dilerim" maddesi olduğu en düşük puana sahip maddenin ise "Arkadaşlarıma liderlik yapmaktan hoşlanırım" ifadesi olduğu dikkat çekmektedir.

Öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinde cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda elde edilen bulgular Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Öğrencilerin cinsiyete göre sosyal beceri ölçeğinden aldıkları puanların Mann Whitney U testine göre ortalama ve standart sapmaları

	N	\bar{x}	Std Sapma	P
Kız	77	4,2801	0,29068	0,053
Erkek	81	4,1752	0,42310	

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya katılan 77 kız öğrencinin sosyal beceri ortalamasının ($\bar{x}=4,2801$), 81 erkek öğrencinin ortalamasından ($\bar{x}=4,1752$) daha yüksek olduğu görülmektedir. P anlamlılık değeri (0,053) 0,05 değerinden büyük bir değer olduğu için kız ve erkek öğrenciler arasında sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

Öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinde anne ve babalarının eğitim düzeylerine göre anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis testi sonucunda elde edilen bulgular Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin anne ve babalarının eğitim düzeyine göre sosyal beceri ölçeğinden aldıkları puanların Kruskal Wallis testine göre ortalama ve standart sapmaları

	N	Serbestlik derecesi (df)	χ^2	P
Anne eğitim düzeyi	158	5	1,388	0,926
Baba eğitim düzeyi	158	5	1,928	0,859

Tablo 3 incelendiğinde (P= 0,926, P= 0,859) öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri, anne ve babalarının eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir (p<0.05). Benzer şekilde öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinde yaşlarına göre anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis testi sonucunda (P=0,449) öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir (p<0.05).

Bilim ve Sanat Merkezine devam eden öğrencilerin dijital bağımlılık düzeylerine yönelik bulgular

BİLSEM'e devam eden 9-12 yaş aralığındaki öğrencilerin Çocuklar için dijital bağımlılık ölçeğine yönelik betimsel bulgular Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Çocuklar için dijital bağımlılık ölçeğine ilişkin betimsel istatistikler

	N	\bar{x}	Std. Sapma
Dijital Bağımlılık	158	1,6886	,6512

Ölçeğin tamamı göz önünde bulundurulduğunda öğrencilerin dijital bağımlılık puanı ortalamalarının $\bar{x}= 1,6886$ olduğu görülmektedir. Öğrencilerin ölçeğe verdikleri cevaplar incelendiğinde en yüksek puana sahip maddenin "Okulda olmadığım zamanlarda vaktimin çoğunu cihazımı kullanarak geçiririm" maddesi olduğu en düşük puana sahip maddenin ise "Cihazımla ilgili şeyler için çok fazla para harcarım" ifadesi olduğu dikkat çekmektedir. Öğrencilerin dijital bağımlılık düzeylerinde cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney-U testi sonucunda elde edilen bulgular Tablo 5'de gösterilmiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre dijital bağımlılık ölçeğinden aldıkları puanların Mann Whitney U testine göre ortalama ve standart sapmaları

	N	\bar{x}	Std Sapma	P
Kız	77	1,5487	0,6006	0,049
Erkek	81	1,8156	0,7086	

Tablo 5 incelendiğinde araştırmaya katılan 77 kız öğrencinin dijital bağımlılık puanı ortalamasının ($\bar{x}=1,5487$), 81 erkek öğrencinin puan ortalamasından ($\bar{x}=1,8156$) daha yüksek olduğu görülmektedir. P anlamlılık değeri (0,049) 0,05 değerinden küçük bir değer olduğu için kız ve erkek öğrencilerin dijital bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin dijital bağımlılık düzeylerinde anne ve babalarının eğitim düzeylerine göre anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis testi sonucunda elde edilen bulgular Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6. Öğrencilerin anne ve babalarının eğitim düzeyine göre dijital bağımlılık ölçeğinden aldıkları puanların Kruskal Wallis testine göre ortalama ve standart sapmaları

	N	Serbestlik derecesi (df)	χ^2	P
Anne eğitim düzeyi	158	5	4,451	0,487
Baba eğitim düzeyi	158	5	3,116	0,682

Tablo 6 incelendiğinde P anlamlılık değerleri (P= 0,487 ve P= 0682) 0,05 değerinden büyük bir değer olduğu için öğrencilerin dijital bağımlılık düzeyleri anne ve babalarının eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Benzer şekilde öğrencilerin dijital bağımlılık düzeylerinde yaşlarına göre anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis testi sonucunda P anlamlılık değeri (P=0,367) olarak belirlenmiştir. Bu değer 0,05 değerinden büyük bir değer olduğu için öğrencilerin dijital bağımlılık düzeyleri yaşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Araştırmada, elde edilen verilerle gerçekleştirilen diğer bir istatistiksel analiz ise “İzmir ili merkez ilçelerinde bulunan Bilim ve Sanat Merkezlerine devam eden 9-12 yaş aralığındaki öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile dijital bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” şeklinde ifade edilen araştırma problemine cevap aranan çalışmadır. Bu kapsamda yapılan Spearman korelasyon testinin sonuçları Tablo 7’de gösterilmektedir.

Tablo 7. Öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile dijital bağımlılık düzeyleri arasında ilişkiye yönelik Spearman Testi Sonuçları

	Sosyal Beceri	
	r	p
Dijital bağımlılık	-0,308	<0,01

Tablo 7’de görüldüğü üzere öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile dijital bağımlılık düzeyleri arasında negatif yönde zayıf bir ilişki ($r_{Spearman} = -0,308$) bulunmaktadır.

Sonuç ve Tartışma

Bu bölümde araştırma sonunda elde edilen bulgular mevcut literatür ışığında ele alınmakta ve tartışılmaktadır.

Araştırmanın bulgularına göre Bilim ve Sanat Merkezine devam eden 9-12 yaş grubundaki öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile dijital bağımlılık düzeyleri arasında düşük düzeyde negatif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç literatürdeki bazı araştırmaların sonuçları ile paralellik göstermektedir. Örneğin, Atak’ın (2020) dijital oyun bağımlılığının sosyal becerilerle ilişkisini incelemek amacıyla 10-14 yaş aralığındaki ortaokul öğrencileri ile yapmış olduğu araştırmada; Dijital bağımlılık seviyesinin artması sonucunda sosyal beceri düzeyinin

azaldığı ve öğrencilerin bağımlılık düzeylerinin düşük seviyede olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bir başka araştırmada ise, Aslan vd. (2022),13-17 yaş aralığındaki ergenlerin dijital oyun bağımlılığı ve sosyal becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiş ve dijital oyun bağımlılığı ile sosyal beceriler arasında mevcut araştırmayla benzer şekilde negatif yönlü bir ilişki olduğunu bulmuşlardır. Zamani ve arkadaşlarının (2010) ortaokul öğrencileri ile yapmış oldukları çalışmada da bilgisayar oyunu bağımlısı olan öğrencilerin sosyal beceri seviyeleri bağımlılık düzeyi düşük olan öğrencilere oranla daha düşük seviyede bulunmuştur. Dolayısıyla bu araştırmada, benzer yaş gurubunda bulunan öğrencilerin dijital bağımlılık düzeyleri için de benzer bir sonucun ortaya çıktığı söylenebilir.

Bu araştırmanın çalışma gurubu olan Bilim ve Sanat Merkezi öğrencileriyle gerçekleştirilen Ayhan-Bostancı'nın (2020) 9-12 yaş aralığında bulunan özel yetenekli öğrenciler ile gerçekleştirdiği araştırmada, öğrencilerin bağımlılık düzeyleri arttıkça sosyal beceri düzeylerinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç mevcut araştırmanın sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Araştırma bulgularından elde edilen bir diğer önemli sonuç, cinsiyete göre öğrencilerin dijital bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmasıdır. Alanyazında bu çalışma ile benzerlik gösteren, erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla dijital bağımlılıklarının daha yüksek düzeyde olduğu çalışmalar mevcuttur (Örneğin; Usta, 2016; Karasu, 2017; Arslan 2019; Şahin-Öztürk, 2019; Atak,2020). Ayrıca dijital bağımlılığın alt kategorileri olan internet bağımlılığı, sosyal medya bağımlılıklarının çeşitli değişkenlere göre incelendiği çalışmalarda özellikle cinsiyet değişkeni bakımından mevcut çalışmanın sonuçlarıyla paralel şekilde erkeklerin bağımlılık düzeylerinin kızlara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. (Örneğin; Horzum,2011; Atak, 2020; Gültekin & Aydemir, 2021; Aslan vd. 2022; Durmaz,2023). Araştırmanın diğer değişkenleri olan yaş ve anne-babanın eğitim düzeyi değişkenlerine göre katılımcıların sosyal beceri ve dijital bağımlılık düzeylerinin farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Alanyazında mevcut çalışma ile benzer sonuçlar gösteren araştırmalar bulunmaktadır (Cuma,2020; Ayhan-Bostancı,2020; Onaral-Danacı & Dereboy, 2023; Fidan, 2023)

Araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda birtakım önerilerde bulunulabilir. Öğrencilerin sosyal becerilerini artırmak ve dijital bağımlılıklarını azaltmak için literatürde yer alan örnek çalışmaları ışığında (örn. Bapoğlu-Dümenci, 2018; Sevgili Koçak, 2020; Sevgili-Koçak & Kan, 2021) psikoeğitim programları hazırlanıp uygulanabilir.

Günümüzün iletişim ve sosyalleşme araçlarının başında gelen teknolojik araçlarla vakit geçirmenin yerine alternatif arayışlarının olduğu bilinmektedir. Geleneksel çocuk oyunlarının, internet bağımlılığını azaltmada ve sosyal becerileri artırmada olumlu etkileri olduğunu gösteren çalışmalar ışığında (örn. Kacar & Ayaz-Alkaya, 2022) hem ailelerin hem de okulların geleneksel çocuk oyunlarına daha fazla zaman, yer ve program ayarlayıp yaygınlaştırmaları önerilebilir.

Benzer araştırmaların farklı sosyoekonomik düzey ve farklı yaş grupları gibi değişkenler çerçevesinde ele alınmasının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Referans

- Arslan, A. (2019). Ortaöğretim öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi: Sivas ili örneği. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 63-80. <https://dx.doi.org/10.30855/gjes.2019.05.02.004>
- Aslan, H., Başçılar, M., & Karataş, K. (2022). Ergenlerde dijital oyun bağımlılığı ile sosyal beceriler arasındaki ilişki. *Bağımlılık Dergisi*, 23 (3), 266-274. DOI:10.51982/bagimli.1033761
- Atak, F. (2020). *10-14 yaş arasındaki çocukların dijital oyun bağımlılığı ile sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Ayhan-Bostancı, G. (2020). 9-12 yaş arasındaki özel yetenekli çocukların bilgisayar bağımlılıkları ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişki [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Çağ Üniversitesi.
- Bircan, M.A. & Öner, İ. E., (2022). Ortaokul öğrencilerinin dijital oyun bağımlılığı düzeyleri ile problem çözme beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2), 1934-1959. DOI: 10.29299/kefad.982019
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Yayınları.
- Cuma, Y., (2020), *Ergenlerde sosyal medya bağımlılığı, ruhsal sorunlar ve sosyal beceri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Çelik, E., (2022), *Çocuklarda dijital bağımlılığın öncülleri ve ardılları: Bir metasentez çalışması* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi] İnönü Üniversitesi.
- Danielson, C. K., & Phelps, C. R. (2003). The assessment of children's social skills through self-report: A potential screening instrument for classroom use. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 35(4), 218-229.
- Davaslıgil, Ü. (2004). *Durum tespit komisyonu ön raporu*. Çocuk Vakfı Yayınları.
- Dilci, T., Arslan, A., & Ersoy, M. (2019). 0-12 yaş aralığındaki çocukların dijital bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre belirlenmesi (Sivas ili örnekleme). *Tarih Okulu Dergisi*, 12(38), 122-142. <http://dx.doi.org/10.14225/Joh1514>
- Durmaz, Ö. (2023). *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin dijital bağımlılık düzeyleri ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Mersin Üniversitesi.
- Bapoğlu-Dümenci S.S. (2018). Üstün zekâlı ve yetenekli çocukların akran ilişkilerine sosyal beceri eğitim programının etkisinin incelenmesi. [Yayımlanmamış Doktora Tezi] Ankara Üniversitesi.
- Ervasa, T. N. (2019). *Üstün yetenekli öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri ile sosyal medya kullanımı arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Amasya Üniversitesi.
- Fidan, A. (2023). *Ortaokul öğrencilerinde sosyal beceri, duygu düzenleme ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi] İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Gagné, F. (2005). From noncompetence to exceptional talent: Exploring the range of academic achievement within and between grade levels. *Gifted Child Quarterly*, 49(2), 139-153. <https://doi.org/10.1177/001698620504900204>

- Gençdoğan, B. (2008). Psychometric properties of the Turkish version of the children's self report social skills scale. *Social Behavior & Personality: An International Journal*, 36(7).
- Gültekin, M., & Aydemir, H. (2021). İlkokul ve ortaokul son sınıf öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin incelenmesi (Adıyaman ili örneği). *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 103-121. <https://doi.org/10.51725/etad.875881>
- Griffiths, M. (1995). Technological addictions. *Clinical Psychology Forum*, 71, 14–19.
- Hawi, N. S., Samaha, M., & Griffiths, M. D. (2019). The digital addiction scale for children: Development and validation. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 22(12), 771-778.
- Horzum, M. B. (2011). İlköğretim öğrencilerinin bilgisayar oyunu bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 36(159).
- Kacar, D., & Ayaz-Alkaya, S. (2022). The effect of traditional children's games on internet addiction, social skills and stress level. *Archives of Psychiatric Nursing*, 40, 50-55. <https://doi.org/10.1016/j.apnu.2022.04.007>
- Kaçmaz, C., Cumurcu, B., & Çelik, O. T. (2023). Çocuklar için dijital bağımlılık ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: Güvenirlik ve geçerlilik analizi. *Bağımlılık Dergisi*, 24(4), 495-506.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar, ilkeler, teknikler*. Nobel yayın dağıtım.
- Karasu, F. (2017). Üniversite öğrencilerinin internet bağımlılığı ile sosyal destek arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(14), 372-386. <https://doi.org/10.31834/kilissbd.345142>
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), 2023. Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi. https://orgm.meba.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2023_12/19153952_milliegitimbakanligi_bilimvesanatmerkezleriyonergesiveekleri.pdf sayfasından 23.02.2024 tarihinde erişilmiştir.
- Onaral-Danacı, G., & Dereboy, Ç. (2023). Lise öğrencilerinde problemlerli internet ve oyun kullanımının yaygınlığı. *Humanistic Perspective*, 5(2), 797-819. <https://doi.org/10.47793/hp.1164993>
- Renzulli, J. (2005). The three-ring conception of giftedness: A developmental model for promoting creative productivity. In R. Sternberg & J. Davidson (Eds.), *Conceptions of Giftedness* (pp. 246-279). Cambridge University Press.
- Sevgili-Koçak, S. (2020). Üstün yetenekli çocukların sosyal duygusal gelişimlerine yönelik geliştirilen psiko-eğitim programının etkisi. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi
- Sevgili-Koçak, S., & Kan, A. (2021). Üstün yetenekli çocukların sosyal duygusal gelişimlerine yönelik geliştirilen psiko-eğitim programının etkisi, *OPUS International Journal of Society Researches*, 18(44), 8054-8091. <https://doi.org/10.26466/opus.931746>
- Shaw, M., & Black, D. W. (2008). Internet addiction: Definition, assessment, epidemiology, and clinical management. *CNS Drugs*, 22(5), 353-365.
- Şahin-Öztürk, İ., (2019), İlkokul öğrencilerinin bilgisayar kullanım amaçları ve bilgisayar oyun bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Thatcher, A., & Goolam, S. (2005). Development and psychometric properties of the Problematic Internet Use Questionnaire. *South African Journal of Psychology*, 35(4), 793-809.
- Winner, E. (2000). *The origins and ends of giftedness*. *American psychologist*, 55(1), 159.

- Young, K. S. (2009). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *Cyberpsychology & behavior*, 1(3), 237-244.
- Zamani, E., Kheradmand, A., Cheshmi, M., Abedi, A., & Hedayati, N. (2010). Comparing the social skills of students addicted to computer games with normal students. *Addiction & health*, 2(3-4), 59.
- Zekioglu, A., Tatar, A., & Ozdemir, H. (2018). Analysis of sports and social skill relation in a non-sportive group. *Journal of Education and Training Studies*, 6(8), 108-115. <https://doi.org/10.11114/jets.v6i8.3233>